

smoezelig-vuil zich afzette tegen de muren van werkplaatsen en kantoorgebouwen, maar ook belemmerend werkte op de vrije, het leven vernieuwende ademhaling van mensch en dier.

En, zoo ergens, had hier vooral ieder levenskracht en levenssterking noodig. Want in Werkstad werd gewerkt, van den morgen tot den avond en van den avond tot den morgen; nooit stond er de arbeid stil. Rusteloos was er het machinebeweeg in de fabrieken; hoog laaiden de vlammen in de wit-gloeiende ovens; de zuigers stampen; met razende snelheid joegen de zware vliegwielen voort om hun as; bonkend vielen de stoomhamers neer; sissend, en aan vurige slangen gelijk, kropen de beekjes van gesmolten metaal over den bodem; dreunend rolden de stoomwalsen af en aan, en pletten ze het weerspannige ijzer tot gedwee-buigzame platen; lieren ratelden; vijlen krasten; stoomfluiten gilden — het was een disharmonie van geluiden, een koor van schrille wanklanken. Maar — en dit was een feit van groote beteekenis — er was in dit alles voor de werkers, die hier de lange uren van dag- of nachttaak doorbrachten, niets afschrikwekends: het was hùn lied, dat hier gezongen werd, het lied van den arbeid.

Ook op de kantoren, waar het hart klopte van Werkstad en van waaruit heel dat machtige werkersleger werd geleid en bestuurd, golfde de arbeid zonder onderbreking voort. De chefs deelden hun bevelen uit; aan de telefoon werden de bestellingen opgenomen en doorgegeven; de in code-schrift opgestelde telegrammen werden ontcijferd en verwerkt; de machineschrijfsters tooverden met verbazing-wekkende snelheid de raadselachtige hiëroglyfen van hun stenogrammen tot leesbare brieven om. Ieder, van hoog tot laag, wist, dat de tijd moest worden benut en dat één oogenblik van stilstand in het bedrijf oorzaak kon worden van een bijna onherstelbaar verlies.

En zooals er in de fabrieken en op de kantoren werd gezwoegd, zoo was het overal, tot in de verst-verwijderde uithoeken der stad. Doch hier gaf in de meeste gevallen de arbeid geen vreugde; hier was het in waarheid een strijd, een vaak meedoogenlooze strijd om het bestaan. Die beklagenswaardige huiswerkers moesten kampen om wat soms niet meer was dan een schamele bete broods. Om de eene of andere reden buitengesloten van den gemeenschappelijken en meer loonnenden arbeid, moesten ze alles aangrijpen, wat op hun weg kwam, al was het ook nog zoo gering. En iedere arbeids-belemmering, of zwakte, of ziekte, beteekende voor hèn: géén loon, géén brood....

Levenskracht, levenssterking, levensvernieu-

wing was voor de bewoners van Werkstad de groote levensvoorwaarde. En daarom ongetwijfeld, was deze hitte, deze drukkende atmosfeer, deze verontreinigde en onzuivere lucht een bezoeking voor hen. De hersenen waren vermoeid en traag, de spieren verslapt. Iedere kracht was als verlamd.

Men verlangde naar het onweder, dat komen mòest. Tegelijk met de felle bliksemschichten en daverende donderslagen zou dan de regen komen, die de atmosfeer zou zuiveren en mensch en dier verfrissing brengen.

Het rommelde al in de verte, maar de wolk, die over Werkstad hing, was te zwaar en te dicht, om de weerkaatsing van het licht door te laten. Nog benauwender, nog drukkender werd het. De moede handen konden den arbeid schier niet meer grijpen; de lust om te werken, reeds zoo geslonken, stond op het punt, om geheel te verdwijnen, omdat het aan arbeidsvermogen ontbrak.

Opeens, toch nog onverwacht en daarom schrikverwekkend, viel een felle bliksemslag neer, een vlamvend vuur. En knetterend en ratelend volgde dadelijk daarop de donder, die de gebouwen van Werkstad op hun grondvesten deed schudden. Op hetzelfde oogenblik schoot met loeiend geweld een windvlaag uit, die den rooknevel vaneen scheurde en voor zich uit joeg en het gezicht vrij liet op een onheilspellende lood-grijze, om-en-om wentelende wolkenmassa, van waaruit thans onophoudelijk de bliksem neersloeg, terstond door zwaar dreunende en breed uitlopende donderslagen gevolgd.

Het onweder was er.

(Wordt vervolgd)

PEPER EN ZOUT

Titulatuur.

De titel WelEerwaarde Heer
geeft soms geen volle waarheid weer;
welnu, ge kunt er ook uit lezen,
dat 't „weleer, waarde heer” moet wezen.

H. W. A.

≡ VROUWENBELANGEN ≡

Over de Vrouw van een groot Man.

TOLSTOY HEET HIJ, LEON-NICOLAEVITCH Tolstoy, de man, die honderd jaar geleden, op den 28sten Augustus 1828 geboren is te Jasnaja Poljana in Rusland, en dien men met recht een wereldfiguur mag noemen.

Weinigen hebben als hij, vermocht het hart van hun tijdgenooten zóó in vlam te zetten; van weinigen zijn de boeken zóó gelezen; van weinigen de ideeën zóó besproken.

Niemand, die zich met de groote levensproblemen wil bezighouden, zou Tolstoy vermogen over 't hoofd te zien.

Weinigen hebben zóó gezocht naar de waarheid, zijn zóó moeizaam opgeklommen om hun ziel te ontworstelen aan wat neertrekt en besmet.

Weinigen hebben zóó gestreden, zóó geoordeeld over zichzelf en zóó alles, bijna pijnlijk eerlijk, opgebiecht.

Zóó eenzaam is deze mensch geworden. Zóó van allen verlaten, op het eind van zijn leven, omdat hij de zijnen geestelijk ontgroeid was.

Over zijn vrouw wilde ik schrijven.

Wat moet het moeilijk geweest zijn, de vrouw van dezen man te zijn! Wat is ze mis begrepen en veroordeeld, die arme Sofja Andrejewna Bers, die heel haar leven heeft gegeven, om haar man en haar kinderen te dienen, en die het heeft moeten aanzien, dat hij zich eindelijk van haar verwijderde en een pad opging, waar zij hem niet volgen kon.

Verdragen heeft ze ook jaren lang, dat anderen haar man tegen haar opstookten, omdat de aanhangers der Tolstoyaansche leer vonden, dat ze hem in den weg stond om principiëel te leven.

Het is zeker belangrijk om in dezen tijd, nu we den honderdsten verjaardag van dezen bijzonderen man gedenken, eens iets naders te weten te komen over zijn vrouw, die zooveel lief en leed met hem heeft door-gemaakt.

Ze heeft haar eigen levensgeschiedenis geschreven. Haar zuster heeft veel over haar opgeteekend, en bovendien wijden alle biografen van Tolstoy bijzondere aandacht aan haar.

Ze was zeventien jaar oud, toen Leo Tolstoy haar vroeg. Hij was over de dertig, een man, die het leven kende en wel reden had, om zich te schamen over alles, wat hij zoo nauwkeurig in zijn dagboek had opgeteekend. Drie jaar wachtte hij, voordat hij haar durfde vragen.

In zijn roman „Anna Karenina” beschrijft Tolstoy zijn lezers deze romantische periode uit zijn leven.

Het meisje zat aan tafel en heel verlegen trok ze met een stukje krijt lijntjes over het tafelkleed.

Een tijdje geleden had ze „neen” gezegd, toen Tolstoy haar vroeg.

Waarom had ze dat gedaan? Misschien, omdat ze niet „ja” durfde te zeggen en toch was het ook geen „neen”.

Tolstoy nam het krijt uit de handen van Sofja en schreef:

„W h t n o a n?”

Wij begrijpen er niet veel van, als we deze letters zien, maar het meisje begreep met een beetje hulp, dat het beteekende... „Was het toen neen, of altijd neen?”

„T a!” antwoordden haar letters. (Toen alleen!)

„E n?” (En nu?)

„Vergeet en vergeet. Ik hield nooit op van je te houden.” —

Zoo'n mooi spelletje was het, zoo gelukkig waren die twee nadien; het was allemaal haast te mooi om waar te zijn.

Toch niet gemakkelijk voor Sofja; want deze wonderlijke man, met het karakteristieke gezicht en den genialen geest, had de passie voor de waarheid in zich.

Hij wilde niet trouwen, als ze niet alles van hem wist.

Ze moet alles over hem lezen, alles, wat hij opgeschreven heeft in die jaren, waarover hij zelf bekend, dat hij tot zijn dertigste jaar slechts zocht de grootheid des levens en de bevrediging van vleeschelijke lusten.

Het was een groote schok voor deze jonge bruid, die, zelf zoo weinig van 't leven gezien hebbende, zich voor de bekentenissen geplaatst zag van een man, die

drie duivelen te bestrijden had, zooals hij in zijn dagboek zich uitdrukt:

de passie van het spel,

de zinnelijkheid,

de ijdelheid.

Maar ze wist, dat deze mensch reeds in 1850 zijn God had gevonden en ernstig berouw had over zijn zonden.

Men zegt, dat ze hem het boek heeft teruggegeven met de woorden: „'t Is verschrikkelijk, maar om van je te houden, kan ik niet nalaten....”

Ook deze scène heeft hij beschreven in een van zijn romans.

Het huwelijk bracht aan Leo en Sofja vijftien jaar van rustig en ongestoord geluk.

Niettegenstaande dat er dertien kinderen geboren werden en de jonge vrouw veel met het huishouden te doen had, leefde zij voor haar man en interesseerde zij zich zooveel als zij kon voor zijn werk.

Zij corrigeerde de proeven, ze schreef de copie over, ze las hem voor hetgeen hij geschreven had, ze gaf hem goeden raad en was een van zijn vurigste bewonderaars.

In de romans van Tolstoy, die hij na zijn huwelijk schreef, komen nu ook verschillende typen van jonge meisjes en vrouwen voor, die hij allen hoogstaande karakters en edele levensopvattingen geeft. Men zegt, dat Natacha in „Oorlog en vrede,” en Kitty in „Anna Karenina” geïnspireerd zijn geworden door het beeld van Sofja, Tolstoy's vrouw. Zij bewaarde de herinneringen en de uitspraken van haar man uit den eersten tijd van haar huwelijk als een kostbaar bezit.

Ze woonden in het ouderlijk huis te Jasnaja Poljana en gingen geheel op in hun eigen belangen. „Ik kan zeggen,” schrijft Sofja, „dat ik met mijn man en de kinderen en al de helden uit oorlog en vrede zooveel te doen had, dat ik aan weinig andere dingen dacht. Soms, als de kinderen naar bed zijn en de copie van mijn man gepost is, spelen we samen de symfonieën van Haydn en Mozart.”

Ook Tolstoy schreef in 1864: „Het is mij, alsof onze wittebroodstijd pas weer begonnen is.”

Aan een tante, die hem verweet, dat hij haar nooit meer schreef, antwoordde hij: „Ach! lieve tante, gelukkige menschen hebben geen geschiedenis.”

„Dikwijls,” zegt Sofja, „smeekte ik mijn man, om toch vooral alles wat cynisch of al te realistisch was weg te laten, omdat ik bang was, dat het de jeugd kwaad zou doen, als ze het zou lezen, en heel dikwijls ging hij op mijn verzoek in. Als er niet óver te schrijven was of te corrigeeren, dan had ik zóó'n eigenaardig leeg gevoel, dat ik mijn man vaak aanzette om toch maar weer te schrijven.”

De al te groote inspanning echter kostte haar de gezondheid. Sofja werd ziek en zwak; het was wel geen toring, zei de dokter, maar ze moest zich toch zéér in acht nemen, hetgeen haar niet belette, met alle kracht, die ze nog bezat, zich in te leven in de legenden en volksvertellingen, die Tolstoy in die dagen schreef.

„Negentien jaar van ongestoord geluk hebben we samen mogen doorbrengen in ons rustig buitenverblijf,” teekent ze maar al te weemoedig aan in haar levensbeschrijving.

Dat was de tijd van voorspoed, waarin het elkaar liefhebben nog geen plicht, maar een lust was; maar toen kwamen de booze dagen, de periode van tegen-spoed, die een kloof sloeg tusschen deze beide harten, die zoo één schenen.

A. v. H.-S.

Zie illustratie op bladz. 4 Bijblad.

KLANKEN UIT DE ZENDINGSWERELD

Witteveen — Soematra

IN VERBAND MET HETGEEN IN No. 52 VAN „TIMO-theüs“ geschreven werd over de Rijsche zending, nog het volgende: Ds. Witteveen van Ermelo, in 1884 overleden, leeft in veler herinnering voort. 'k Had het voorrecht, hem dikwijls te bezoeken, dezen getrouwen gebedsman. Want dat hij een gebedsman was, is bekend. Vele jaren na zijn heengaan, toonde men in de Zendingskerk nog het bijna versleten kussen waarop hij knielde en bad, bad — altijd met opgeheven handen. Of dit kussen daar nog te zien is, weet ik niet. Zelfs het knielen deed hij eerbiedig; men moet, zeide hij, niet neervallen als de kameelen.

Omdat Witteveen geloofde, dat wij in de laatste ure zijn en „het laatste trekje met het net“ doen, stond de klok in de vestibule van het Huis van Barmhartigheid altijd tusschen 11 en 12 uur. Ik ontmoette hem eens op weg naar de kerk en op mijn vraag: waarheen? was het antwoord: op audiëntie.

Elken middag om 1 uur bad hij het Zendinggebed. Dan werd alle zendingsarbeid herdacht en bad hij voor alle bekende zendingen en noemde hij hen bij name. Al hun belangen en die der hunnen droeg hij den Heere op. Jarenlang heeft hij elken dag o. a. voor Soematra en Salatiga gebeden. Naar Soematra werd Br. G. van Asselt gezonden en naar Salatiga Br. R. de Boer. En de vrucht? We hebben het kunnen lezen in het artikel van A. v. d. B. Vele zendingen hebben dan ook later verklaard, dat de op Soematra verkregen zegen een vrucht was van Witteveens gebed. En wat de Salatiga zending betreft, men weet hoe belangrijk deze uitgebreid en gezegend is. Ach, hadden we meer zulke gebedsmannen!

Als gezegd, was Van Asselt door Witteveen uitgezonden. Een kleine herinnering aan dezen arbeid onder de Bataks. Op zekeren morgen kwamen verschillende Batakkers bij Van Asselt, en vroegen hem, wie des nachts rondom zijn huis hadden gestaan. Van Asselt wist van niets, en nu vertelden de Batakkers dat zij van zins waren geweest hem 's nachts te vermoorden, maar dat vele in het wit gekleede mannen de wacht bij het huis hielden. Van Asselt begreep, dat God Zijn engelen had gezonden om hem te bewaren. Dit voorval maakte diepen indruk op de Heidenen.

Zooewel Van Asselt als De Boer waren eenvoudige boerenzoons en hadden betrekkelijk weinig onderricht ontvangen. En toch waren ze rijklijk gezegend in hun arbeid. Ongetwijfeld heeft een goede opleiding veel voor, maar toch is deze niet het eene noodige. Een hart vol liefde voor den Heiland en voor de zielen is toch het voornaamste. En dat hadden beide broeders. Ook de jongeren des Heeren waren ongeletterde menschen, die echter door den Heiland gebruikt werden, om de Blijde Boodschap aan zondaren te brengen.

Evenals de jongeren des Heeren, gingen ook Van Asselt en De Boer uit „zonder male, zonder buidel.“ God heeft voor hen gezorgd. Ze hadden geens dings gebrek.

Voor al in den aanvang werd Witteveen rijklijk gesteund. Soms kwam het water tot de lippen. Eens had hij f 3000.— noodig. Op zekeren dag gaf hem een kleine jongen een halven cent, die ook trouw in het Ermeloosch Zendingsblad verantwoord werd. „Dat is een teeken, dat de Heer op weg is om te helpen.“ zeide hij, en binnen een paar dagen ontving hij het bedrag, dat hij noodig had. Sinds had hij altijd een halven cent in zijn zak! W. JONKER JR.

VROUWENBELANGEN

Over de Vrouw van een groot Man

TOLSTOY HAD ALTIJD TE STRIJDEN GEHAD met aanvallen van groote moedeloosheid. Toen hij nog een kind was, tobde hij vaak over zijn leelijkheid en had waarlijk hierover wanhoopsmomenten. . . . „Ik verbeeldde mij, dat er voor een mensch als ik geen geluk was weggelegd. Iemand, die zoo'n breeden neus, zulke dikke lippen en zulke kleine oogen had, hoe kon hij nu anderen behagen?“ schrijft hij in zijn Jeugdherinneringen.

Later, in 1858, was het de gedachte aan den dood, die hem den levensmoed benam. Toen hij ongeveer 50 jaar oud was, kwamen de melancholieke buien weer terug.

„Ik ben nog geen 50 jaar,“ zegt hij in zijn „Confessions;“ „ik had aardige kinderen, een groot landgoed, gezondheid en eer, fysieke en moreele kracht, ik kon maaieh als een boer en tien uur werken op het land

zonder moe te worden. Opeens was het mij, alsof het leven stilstond. Ik had geen idealen noch verlangens meer, alles scheen me zoo nutteloos en hopeeloos. Ik gevoelde me als een verdwaalde, als een opgeslotene.“

Een vreeselijke tijd was het voor zijn arme vrouw. Alles scheen zoo goed en prettig tot nu toe, het familieleven en de verhouding met de boeren en ondergeschikten waren zoo aangenaam mogelijk . . . Soms bewerkten Tolstoy en zijn zonen het land voor arme weduwen; ook kwamen verschillende kinderen uit het dorp om de lessen van de jeugd bij te wonen. Er werd veel muziek gemaakt en veel gezongen, en de zomer bracht familie en vrienden te logeeren.

Tolstoy maakte een ernstige, geestelijke crisis door; zijn vrouw had te veel om handen, om die te kunnen volgen.

Hij werd steeds stiller en teruggetrokken en steeds meer in zichzelf verdiept. Eerst scheen het, alsof de Katholieke kerk zijn toevlucht zou worden, en met alle inspanning kwam hij haar inzetten na. Maar het bleek hem alles een mes in 't hart te zijn.

Hij kon niet gelooven in de hostie, noch in de onverdraagzaamheid van de Kerk tegenover andersdenkenden. Hij stak zijn overtuiging niet onder stoelen of banken.

In 1879 schreef hij zijn kritiek op de dogmatiek, en in 1881 een vertaling en concordantie op de vier Evangelien.

. . . „Ik geloof in de leer van Christus; ik geloof, dat geluk op aarde slechts mogelijk is, als we deze leer houden.“

Geloofde hij in de Godheid van Christus?

Geenszins. — Hij zag in Hem een van „de Grooten,“ gezonden op aarde om de menschen den juisten levensweg te wijzen. Een, die gekomen was om de menschen de liefde te prediken.

Een verblijf in Moskou, dat noodig was geworden voor de studie van zijn opgroeiende kinderen, bracht hem nog dieper onder den indruk van de ellende en den nood van een breede volksgroep, waaraan weinig of niets gedaan werd.

Vaak barstte hij in dezen tijd in tranen uit en riep: „Het moest zoo niet zijn, men kan zóó niet leven.“

Eens schreef Sofja hem, (en men ziet hieruit, hoe ze het spoor bijster raakt): „Maar vroeger, toen je geen geloof hadt, wilde je een eind aan je leven maken. Nu je het hebt, ben je ook ongelukkig.“

Tolstoy's groote geest had echter een enorm probleem te verwerken.

Hoe zette men nu die Bergrede, die in theorie zoo schitterend was, in de praktijk om?

Eindelijk kwam het antwoord . . .

Zocht hij dit in de wedergeboorte? In de kracht, die de nieuwe mensch, op grond van Christus' offer, put uit Hem, die tot algeheele levensvernieuwing in staat stelt?

Geenszins. Hij vond het antwoord elders.

Van veel ellende waren de rijken de schuld en den slechten invloed van het arbeidloze leven. Dan kwam de Staat en ook de Kerk, ieder met eigen verkeerdheden. Men moet zich aan dat alles onttrekken. Het geld moest men wegruimen en het bezit weigeren; met de handen in het zweet zijns aanschijns zou men moeten werken, alcohol en tabak waren gedoemd te verdwijnen om den menschelijken wil te stalen en de jacht kon niet langer getolereerd worden. Aldus, als een atleet, die zich gordt ten strijde en alles wat hem hinderen

kan van zich afwerpt, begon Tolstoy dezen geestesstrijd, dien hij twintig jaar alleen heeft moeten voeren.

Sofja Andrejewna kon niet met hem mee, onmogelijk.

Ze wilde het geloof in haar Kerk, die ze van haar kindsheid af zielslief had, niet opgeven, en ook begreep ze bitter weinig van zijn idealen,

Bezit moest men toch hebben, als men negen kinderen op te voeden had; wie zou voor ze arbeiden? Leo Nikolajewitsch toch zeker niet, die er wel eens plezier in had, schoenen te verzolen en op het land te werken, maar toch zeker niet geleerd had het gestadig doorarbeiten van den man, die het brood voor zijn gezin verdient. Wie zou ze allemaal kleeden en voeden en onderricht geven?

Als Tolstoy de inspiratie kreeg, dan schreef hij dagen aan één stuk en trok hij zich terug in zijn huis op het land.

Neen! neen! ze begreep maar al te goed, hoe weinig praktisch deze idealen waren. En Tolstoy voelde, hoe er een groote scheur in zijn leven dreigde te komen.

Zijn aanhangers verweten hem zijn dubbele moraal; het leven van zijn vrouw en kinderen was niet volgens zijn voorschriften.

In 1897 gaf hij al zijn geld en goed aan zijn vrouw over, en aan haar, de onervarene, het beheer van het geheele landgoed. Het is zeker niet noodig te herinneren, wat een inspanning het voor haar zal zijn geweest om zich ook maar eenigermate hiervan op voldoende wijze te kwijten.

Telkens dreigde hij haar te verlaten, ook op een vreeslijken Juni-nacht, toen haar jongste dochtertje geboren werd.

Maar tot het werkelijk verlaten van huis en haard

heeft hij het niet kunnen brengen, behalve kort voor zijn dood, toen hij al een oude grijsaard was. In 1901 heeft Sofja hem nog tien maanden met de grootste liefde en toewijding mogen verplegen.

De breuk tusschen deze beide menschen werd echter niet meer geheeld.

Tolstoy geraakte onder den invloed van fanatieke vrienden, die hem dwongen, geheime testamenten te schrijven, waarin hij de opbrengst van zijn boeken niet aan de familie, maar aan de gemeenschap vermaakte.

De heimelijkheid van deze dingen, waartoe men hem dwong, verontrustte en bedroefde hem.

Thuis voelde hij zich dood-eenzaam.

De heer M. A. Leroy Beaulieu, die den grooten schrijver eens bezocht en bij hem middagmaalde, zegt: „Als hij aan tafel sprak, verborgen zijn zoons niet hun verveling en hun ongelooft. Ik had sterk het gevoel, dat deze mensch een geestelijk afgezonderde was tusschen de zijnen.”

Ik geloof, dat we hier Sofja's fout naar voren kunnen halen.

Ze heeft zijn overtuigingen niet de hare kunnen maken. Ze kon geen deelgenootte zijn van zijn idealen. Dat kan men haar niet aanrekenen. Maar wél had ze kunnen zorgen, dat in haar huis een sfeer van eerbied en opzien om hem heen bleef.

Ze heeft hem en zijn idealen geestelijk te vondeling gelegd, en de armen slap langs zich neer laten hangen, toen ze hem in de zware dagen van twijfel en strijd had moeten vasthouden.

Zwaar is ze er voor gestraft, want vlak voor zijn dood — 20 Nov. 1910 is hij op een klein Russisch stationnetje overleden, toen hij haar ontvluchtte — heeft hij haar nog vóór zijn vertrek geschreven (en deze tragische brief zal haar wel altijd in de gedachten zijn gebleven): „Onze wegen zijn uit elkaar gekomen.”

Gelukkig was het laatste woord: „Adieu, lieve Sofja, ik houd van je.”

Terwijl ik dit schrijf, heb ik het portret van deze twee menschen vóór me liggen.

Ze hebben zóó geleden, ze hebben zóó liefgehad.

Ze hebben zóó gestreden, ze hebben zóó gezocht.

„Ik bezoek zijn graf dagelijks en dank God voor het geluk, dat eens mijn deel was,” eindigde Gravin Tolstoy haar levensbeschrijving.

„Ik kan je niet verwijten, dat je me niet gevolgd bent,” is een van zijn laatste uitingen; „ik dank je voor alles; ik zal me altijd herinneren alle liefde, die je mij gaf.”

Als ik het leven van deze twee merkwaardige menschen heb gelezen, denk ik aan de woorden van een onzer hedendaagsche schrijvers, Studdert Kennedy: „Het huwelijk is geen daad, het is een proces. Het is geen paradijs, het is een pelgrimstocht.”

A. V. H. - S.

Studiemateriaal. — Great Thoughts, A centenary Sketch by A. J. Edmonds — Frau und Gegenwart, Tolstois Stellung zum Eheproblem — Vie de Tolstoi, Romein Rolland — Die Gräfin Tolstoj in Zwei Frauen, Selbstbiographie.



TOLSTOY EN ZIJN VROUW